

idol sa kiklada

hulio kortasar

Sve jedno mi je da li me slušaš ili ne — reče Somosa. — Ali to ti je tako i nikako drukčije, mislim da je poštено da znaš.

Moran se uplašeno trži kao da je iznenada tresnuo o zemlju. Priseći se kako je pomislio, pre no što je utonuo u neodredene maštarije, da je Somosa potpuno poludeo.

— Izvini, misli su mi na tren odlutale — reče. — Dozvolićeš ipak da je sve to nekako... Konačno, doći ovamo i naći te usred...

Bilo bi suviše jednostavno pretpostaviti da je Somosa poludeo.

— U pravu si, nemaš prikladne reči za tako nešto — reče Somosa. Barem nama poznate.

Zurili su jedan u drugog sve dok Moran nije prvi skrenuo pogled a Somosa bezljčnim glasom nastavlja da objašnjava nešto tako daleko od bilo kakvog razuma. Moran je više voleo da je ne vidi ali i protiv volje pogled se vraćao na statuicu sa postoljem i prizivao u sećanje jedno poslepodne na ostrvu ispunjeno pesmom cvrčaka i mirisom trave kada su je Somosa i on na skoro neverovatan način iskopali. Setio se kako je Tereza, nekoliko metara dalje na velikoj steni sa koje se nazirala obala Parosa, na Somosin oduševljen krik dotračala zaboravljajući da u ruci drži crveni grudnjak svog *deux pieces*, iagnula se iznad rova odakle su izvirivale Somosine ruke sa statuicom prekrivenim slojevima budi i krečnjaka, sve dok joj Moran nije skrenuo pažnju da se pokrije a ona začudena okrenula leđa i prekrila grudi rukama; u meduvremenu Somosa je pružio statuicu Moranu i iskocić iz rova. Setio se sati koji su usledili, noći provedene u poljskim šatorima pored nekog brzaka, Terezine senke na mesečini u maslinjaku i učini mu se da ponovo čuje Somosin glas kako jednolično odjekuje u skoro praznom vajarskom ateljeu setio se neodredenih nagoveštaja neke njegove absurdne nade kojoj se veselo smejao izmedu dva gutljaja smolaštoga vina i nazivao ga lažnim arheologom i neizlečivim pesnikom.

— Nemaš prikladne reči za tako nešto, upravo je izgovorio Somosa. — Barem nama poznate.

U poljskom šatoru, u dolini Skorosa, držao je u rukama statuicu i nežno skidao poslednje tragove vremena i zaborava (u maslinjaku Tereza se i daleko durala zbog Moranovog ispada i glupih predrasuda) a noć je polako odmicala dok mu je Somosa poveravao svoju besmislenu nadu da će jednog dana dosegnuti tajnu statuice ali ne dodiru, pogledom ili naučnim objašnjenjima, njegov glas mešao se sa vinom i dimom cigareta, cvrčanjem cvrčaka i žuborom vode te je od svega ostajao samo neodredeni osećaj nerazumevanja. Kasnije kada je Somosa otišao u svoj šator odnoseći statuicu a Tereza se umorila od usamljenosti i došla da legne, Moran joj je ispričao o Somosinim iluzijama i oboje su se zapitali, sa blagom pariskom ironijom da li svi sa Rio de la Plate tako lako skloni maštanjku. Pre no što su zaspali, tihu su porazgovarali o svemu što se tog dana desilo, čak je Tereza prihvatala Moranovu izvinjenje, on je poljubio i sve je bilo kao i obično, bili su on i ona i noć koja se spuštao po njima poput velikog zaborava.

— Zna li još neko za ovo? — upita Moran.

— Ne. Samo ti i ja. Mislim da je tako najbolje — reče Somosa. — Poslednjih meseci skoro da se nisam micao odavde. U početku je dolažila jedna stara žena da spremi šator i opere veš ali mi je njeno prisustvo smetalo.

— Izgleda mi neverovatno da neko može živeti tako daleko od grada. U potpunoj tišini... Nemoj mi reći da barem nekad ne sideš u selo zbog nabavke.

— Ranije sam silazio ali sada nema potrebe. Tamo imam sve što mi je potrebno.

Moran pogleda u pravcu Somosine ruke zaboravljajući na statuicu i dubokomislene razgovore. Video je drvo, gips, kamen, četkice, prašinu i titravo oslikavanje krošnji po prozorskim okнима. Učini mu se da je pokazao na određeni ugao ateljea u kojem nije bilo ničeg do priljave krpe nemarno bačene na zemlju.

U suštini malo toga se u njihovom odnosu izmenilo, ipak za ove dve godine druženja kao da je i medu njima zjapila svojevrsna praznina a prljava krpa bila sve ono što jedan drugom nisu rekli a trebalo je da kažu. Ekspedicija na ostrvu, romantična ludost rođena na terasi kafea u bullevaru Saint-Michel, završila se pronalaskom idola u razvalinama doline. U početku je oduševljenje bilo sputano strahom da ih ne otkriju a onda je Moran jednog dana na plaži iznenaden primetio Somosin pogled upućen Tereziji, iste noći razgovarao je sa Terezom i odlučiće da se vrati što je moguće pre; voleli su Somosu i učini im se nepravednim da on počne — tako nepredviđeno — da pati. U Parizu su nastavili da se povremeno vidaju, najčešće poslovno i Moran je uvek dolazio sam kod Somose. Samo prvi put Somosa je pitao za Terezu a posle je izgledalo kao da je zaboravio. Sve što su trebali reći jedan drugom stajalo je kao kamen spoticanja između njih a možda i između svih troje. Moran se složio da statuica jedno vreme ostane kod Somose. Bilo je nemoguće prodati je barem za nekoliko godina; Marcos, koji je poznavao nekog pukovnika, koji je opet poznavao nekog carinika iz Atine, utanacio je rok plaćanja da ne bi bilo prevare. Somosa je odneo statuicu u svoj stan i Moran ju je mogao videti uvek kad su se nalazili kod njega. Nikada nije bilo ni pomislili da Somosa možda poseti Morana a prečutanе su i druge stvari koje su se u suštini odnosile na Terezu. Činilo se da je Somosa potpuno zaokupljen svojom idejom te da je Morana pozivao na časnicu konjaka samo da bi mogao o njoj da govori. Moran nije nalazio ništa neobično u svemu tome, isuviše dobro je poznavao Somosinu ljubav za marginalnu literaturu. Ono što ga je čudilo bilo je fanatično uverenje da će se njegove nade jednog dana ostvariti, dok mu se skoro nesvesno poveravao, neumorno gledaći sićušno telo statue neopisne lepote i poput vraka monotono ponavljaо uvek isto a Moran se osećao suvišnim. Sa Moranove tačke gledišta postojalo je objašnjenje za ovakvo ponašanje: svaki arheolog se poistovećuje sa prošlosti koju istražuje i razotkriva. Otuda verovanje da saživljenošću sa nekim tragom prošlosti neretko

dovodi do zamagljivanja razuma, tragične zamene prostora i vremena, stvaranja napravljene koja bi mogla omogućiti pristup... Somosa se nikada nije koristio ovakvim rečnikom; njegov jezik je bio opterećen aluzijama i nejasnoćama. U to vreme počeo je da radi veoma uporno na vernoj reprodukciji statuice, Moran je uspeo da vidi prvu pre no što je Somosa otišao iz Pariza, prijateljskom uljudnošću je po ko zna koji put slušao priču o neprekidnom ponavljanju materije kao načinu ponistiavanja, Somosa je bio ubeden da će njegova upornost dovesti do poistovjećivanja sa početnim modelom u nekoj vrsti nadgradnje koja će prevazići samu sebe jer dvojnost ne postoji, postoji samo sjednjenje, prvo bitni dodir (nisu to bile njegove reči već Moranov pokušaj da što jasnije objasni Terezi). Taj prvo bitni dodir, smatra Somosa desio se četrdeset i osam sati ranije, u noći junskog solstića.

— Da — prihvati Moran, paleći drugu cigaretu. — Ali bih ipak voleo da mi objasniš zašto si tako siguran da si... Dabome, da si dotakao suštinu?

— Da ti objasnim... Pa zar to nije očito?

Ponovo pokaza rukom prema zamišljenoj kući, prema ugлу ateljea očrtavajući luk koji spaja krov sa statuicom na savršenom mermernom stubu, obavijenom blistavim snopom reflektora. Moranove misli odlučaše u drugom pravcu i seti se kako je Tereza prenala statuicu preko granice skrivenu u igrački psu koju je napravio Marcos u jednom podrumu u Placci.

— Sigurno će uspeti — reče Somosa ustrajući poput deteta. Sa svakom novom kopijom sve sam bliže cilju. Sve više spoznajem tajnu oblike. Hoću reći da... Ah, danima bi trebalo da ti objašnjavam... a najveći je besmisao što se ovde sve svodi na... A kad se to dogodi...

Ruka se podizala i spuštalala da bi naglasila ovde i to.

— Cinjenica je da si se pretvorio u pravog vajara — reče Moran i oseti se pomalo glušavo. — Dve poslednje kopije su savršene. Ako mi jednom budeš dao statu nikad neću otkriti da li je original.

— Nikad ti je neću dati — reče Somosa jednostavno. — To ne znači da sam zaboravio da pripada obojici. Ali ti je nikada neću dati. Jedino sam želeo da je nademo skupa. Da, želeo sam da ti i Tereza budete kraj mene one noći kad sam je našao.

Bilo je to prvi put nakon dve godine da je pomenuo Tereziju, kao da do tog trenutka uopšte nije postojala, ipak način na koji je izgovorio njeni ime bilo je potpuno isto, setio se bilo je to u Grčkoj kad su se jednog jutra spustali prema plaži. Jadni Somosa. Jos uvek. Sirota luda. Učinilo mu se čudnim što je u poslednjem trenutku, pre ulaska u kolu, nakog Somosinog telefonskog poziva, odjednom osetio potrebu da pozove Tereziju na posao i da je zamoli da im se nešto kasnije pridruži u ateljeu. Šta li je Tereza pomislila dok je slušala instrukcije kako da dode do usamljenog šatora na planku. Na kraju je moral da ponovi reč po reč sve što joj je rekao. Moran tih opsova gotovo pomamnu želju za sist-

matskim obnavljanjem života poput restauracije grčke vase u muzeju, mazohističko lepljenje svakog pa i najmanjeg delića, Somosa kao da je glasom i mlataranjem rukama pokušavao da slepi delice vazduha, da stvori nevidljivu vazu, njegove ruke skretale su i protiv volje Moranovu pažnju na staticu, belo praistorijsko telo isprljano insektima, sačinjeno u nedokućivim okolnostima, od strane nekog nedokućivo dalekog, hiljadu i više godina unazad, u dalekoj uskovitljanoj prošlosti životinjske krvločnosti i mutacija flore sa svakom plimom i osekom, doba marljivih i bestidnih obreda da bi se umilostivili bogovi, bezizražajno slepo lice na kojem samo linija nosa ublažava nepodnošljivu napetost, jedva naznačene grudi, polni trougao i ruke na stomaku, idol začetka prvog uzasa u obredima posvećenja, idol kamenih baklje na žrtvenim oltarima brežuljaka. Stvarno je bilo za poverovati da je počeo da ludi, kao da to što je bio arheolog nije već bilo dovoljno.

— Molim te — reče Moran — zar ipak ne možeš malo da se potradiš pa da mi objasniš*

osim toga užasno sam žedan. Popimo nešto, mogao bi da idem po...

— Whisky ti je ovde — reče Somosa i ostavi statuu. — Ja neću piti, moram postiti pre žrtvovanja.

— Šteta — reče Moran i potraži bocu. — Baš ne volim da pijem sam. A o kakvom to žrtvovanju govorиш?

Napuni čašu do vrha.

— O žrtvovanju ujedinjenja, da se izrazim tvojim rečima. Zar ih ne čuješ? Dvostruka flauta, kao ona koju smo videli u muzeju u Atini.

Zvuk života s jedne strane, zvuk razdora s druge. I razdor predstavlja život za Hagesu, a kad se izvrši žrtvovanje svirač flauta će prestati da budaju u desnu stranu i čuće se samo zviždak novog života koji se napaja prolivenom krvi. I flautisti će napuniti usta krvljiv i dunuti je kroz levu flautu a ja ču njeno lice namazati krvljiv, vidiš ovako i pojaviće se oči i usta.

Ostavi se gluposti — reče Moran i otpi dobar gutlijaj. — Krv može samo škoditi našoj lutkici od mramora. Ovde je stvarno pretoplo.

Nago telo izide iz osvetljenog kruga. Skriven u tami jednog čoška Moran natrapa na vlažne krpe i shvati da ne može dalje. Vide kačko se podiže sekira i skoci kao što ga je učio agashi u gimnastičkoj dvorani Place des Terres. Somosa primi udarac nogom u bedro i udarac nishi u levu stranu vrata. Sekira pada u stranu, suviše daleko i Moran odbi elastično trup koji se bacio na njega te ga ščepa za ručni zglob. Od Somose je ostao samo prigušen i zapanjani krik kad mu se oštrica sekire zarila u srednje čela.

Pre no što ga je ponovo pogledao Moran je povraćao po prljavim krpama. Osećao se nadutim pa mu je posle povraćanja bilo lakše. Podigao je čašu i ispiš whisky do kraja, pomislio je kako će Tereza stići svakog momenta i da bi trebao učiniti nešto, obavestiti policiju, objasniti. Dok je vukao Somosino telo pod svetlo reflektora pomislio je kako neće biti teško predstaviti sve kao čin samoodbrane. Ako se ima u vidu Somosina ekscentričnost, usamljen

U TAMU, U POTOP

Ka stremljenju polećem
izvorskog mlaza,
u naletu — pastrmka —
stižem u — božje krilo, —
na visoravan tvoju,
nad peščaru trošnu,
u vadušnu svilu,
savladavši

sve vodene hajke,
ni životom moj ne teče
po zakonu vlastitom;
u kapi makar još
iznad mermara lebdim
razbijene snage
na more i na košmare

Nad grlom sveta munja,
čini mi se smrt ce,
i ništa se neće zbiti,
i Ništa neće biti.
srebrasta magla
namere mog čina
zalaskom sunca
u prašinu pada,
osvećujem se sama
u zrnevlu rta,
pre vremena
i trajna kao protok
i vična smisl
koji još od vrtu
spreman je da preraste
u tamu, u potop.

u tamu, u potop

ištvana besedaš

ONOG UTOPLJENOG

U jednoj utrobi
sretoch / udaljen
na stoletnom putu
Vincent Van Gogh
Hirurg je Bog,
s britvom u ruci,
takne li se
tamo — tame protiv, —
žuta
valjda pruga savija se
oko kontura masnih,
oblačnih, strasnih
priobala krasnih
oko dodira golog
potkošulja vražnjih,
praznine u plućima,
oko praznine samog
od polena krutog
onog utopljenog

KA POLJUPCU KAD PODIGNETE

Dži se u veri da dobitice,
a od gore — svi sagore
unutar panorame krova, — dotači
ne da se ponor otežao plodom,
kao dete nogama što klati
ka poljupcu kad podignite.

JEDVA ZAJEDNO

Protiv dečjeg straha noći su uperena svetla,
duša uveličava jezom hrappa životinjska tela,
od plave crne nastaje glečera bela,
životno stopljena tela u jednom obostrana želja.

Na jugu oblaci kad još besmo,
mogli smo dotaći njihove ledene pore,
čak smo na davnom nebnu u jednom bili jedno,
i jed jedno je da sada smo jedva zajedno.

GLAVA PRSTA

Budi se na tren a da je nesvesna,
češer na grani, dolina se tresa;
posegnes za minulim podnevnim snom,
ne bi li postao žrtvom.

Zamišljena daljom ovde je lebdela,
na znak prozora, na ledu namamljena,
i oštircu kandže dodirom trgla,
odbila je glava prsta.

Prepev: autor i Natalija Dudas

Na kraju krajeva, jedino što znam je da si ovih nekoliko meseci pravio kopije a pre dve noći...

— Sve je tako jednostavno — reče Somosa. — Uvek sam osećao da se dodir sa onim drugim nikada nije prekidao. Bilo je potrebno vratiti se pet hiljada godina unazad putevima koji su bili pogrešni. Čudno je da su upravo naši preci skrivili tu grešku. I to ti je sve.

Jednom rukom podigao je idol i nežno ga spustio na grudi i stomak. Drugom je milovao vrat i nepoštujući usta statue, priču o loru u zadnjem pećinu, o ukrocenim jelenima, o imenu koje će se tek izreći, o kruženjima plave masti, o igri dvostruhih reka, detinjstvu u Potoku, o putu do istočnih brana i zlokobilnih, mračnih uzvisina. Pitao se da li bi u trenutku Somosine neapažnje uspeo da telefonira Tereziji i da joj kaže da povede doktora Vernoja. Ali Tereza je verovatno već krenula a na rubu provalije mukao je Multiple dok je voda zelenih sekao krivi rog i pružao ga vodi onih koji su čuvali so da bi obnovio ugovor sa hagesom.

— Čuj, mislim da je dosta — reče Moran, podiže se i krenu. — Sve same izmišljotine;

Somosa skide bluzu lagano kao da okleva. Kad je video kako otkopčava pantalone Moran zažali što mu je dozvolio da se uzbudi, da ispoljji svoje ludilo. Mršav i crn Somosa se pojavit pod svetлом reflektora potpuno nag i zagledan u neku neodređenu tačku. Iz poluotvorenih usta procurila je pljuvačka i Moran spuštajući nagnuto čašu na pod, proračuna da će morati nekako da ga prevari ako misli da stigne do vrata. Ni sam nije znao odakle se odjednom stvorila kamena sekira u Somosinoj ruci. Shvatio je.

— Mogao sam pretpostaviti — reče, povlačeći se lagano. — Ugovor sa Hagesom, zar ne? A krv će joj pokloniti siroti Moran, je li tako?

I ne gledajući ga, Somosa je počeo da se približava kao po unapred iscrtanom polukrugu.

— Ako si stvarno odlučio da me ubiješ — kriknu Moran povlačeći se dublje u tamu — čemu onda ova, mise en scène? obojica vrlo dobro znamo da je to zbog Tereze. Samo čemu kad te ona nikad nije volela niti će te voleti?

život, vidljivi znaci ludila. Nagnu se i zamoci ruke u krv koja je tekla po licu i kosi mrtvaca, istovremeno zapazi da sat na ruci pokazuje sedam i četrdeset. Tereza sigurno neće kasniti, najbolje bi bilo izići, sačekati je u vrtu ili na ulici, sprečiti je da vidi idola sa licem po kojem su tekli mlačevi krv, klizili po vratu, razdvajali se na grudima i ponovo se sastajali na nežnom polnom trougu luži medu bedrima. Sekira je bila duboko zarivena u glavu žrtvovanog i Moran je podiže lepljivim rukama odmeravajući težinu. Prisloni leš na stub, onjuši vazduh i pride vratima. Najbolje bi bilo da ih otvori kako bi Rereza mogla da uđe. Nasloni sekuru na vrata i poče da se svlači jer je bilo pretoplo i vazduh je bio težak, zgasnut. Bio je potpuno nag kad je čuo zvuk taksija i Terenzin glas koji je nadjačao flaute; ugasio je svetlo i sa sekicom u ruci čekao iza vrata, blago dotičući oštircu sekire i misleći kako je Tereza bolesno tačna.

Sa španskog: Dragana Nikolić